

Q. F. F. Q. S.
DISSERTATIONIS,
De

DIVERSIS

PHILOSOPHOR. METHODIS

In

DEMONSTRANDA

EXISTENTIA DEI,

PARS POSTERIOR.

Quam

Cum consensu Ampliff. Facultatis Phi-
losophicæ in Illustri Academia

Aboënsi,

PRÆSIDE

VIRO ADMOD. REVER. atq; AMPLISSIMO
DOMINO,

D. ISAACO

BZÖRRUNDI

L. L. Sacr. Prof. Ordin.

PRO GRADU MAGISTERII

Ad publ. bonorum examen modeste defert

ISAACUS PELDAN,

Osro - Botn.

In Audit. Max. ad diem D. V. 7 Junii A. 1729,

Horis ante-merid. solitis.

ABOÆ. cum Acad. litteris

S:æ R:æ M:it̃is

MAGNÆ FIDEI VIRO,

REVERENDISSIMO

PATRI ac DOMINO,

D. LAURENTIO

TAMMELIN,

Dicæceseos Aboënsis EPISCOPO Eminentissimo; Academiae ibidem PRO-
CANCELLARIO Magnificentissimo,
ut & Venerandi Consistorii
Ecclesiastici Præsidi Gra-
vissimo.

Mecenati Magno.

Pat̃iaris, Reverendissime Pater ut inter tot
Fennicæ gentis vota & applausus, rudio-
res etiam hæ pagellæ, fausta ac felicia mu-
neris suscepti auspicia Tibi duntaxat adpre-
cature, conspectum Tuum subire sustineant.
Magna illa in Ecclesiam Christi merita, &
per orbem litteratum insigne nomen, certe fe-
cere, ut omnia sanctæ dirigentis Dei nutu, Re-

S:æ R:æ M:tis

MAGNÆ FIDEI VIRO,

GENEROSO atq; NOBILISSIMO
DOMINO,

Dn. M A R C O
TUNGELFELDT,

Ad Legionem Dimacharum prima-
riam, CHILIARCHÆ LOGUM TE-
NENTI strenuissimo,

Mecenati Magno.

Tritum hocce proverbium, Magnos ma-
gna decent, quum mecum pensito,
ultra fateri cogor, me instar Icarum Phaëthon-
ticq; rari temeritate, dum rudes, omnique
splendore nudatas pagellas, limina Tua, Vix
Generose, pulsatum meditor ablegare: quippe
cui statua honoris, quam virtute Tua belli-

gūq; nostri Clementissimi gratia, Te Episcopo optimo, jam gaudeat Fennica simul atq; Botnica natio. Quo nomine impense sibi gratulatur Ecclesia Boreali, gratulantur omnes boni, & litterarum alumni, qui Tuo favori & patrocinio certi se commendare possunt: quorum in numero enixe me commendo, hanc meae pietatis, ac submissae venerationis tesseram offerendo. Vovemus, scio, omnes, ut salvus & incolumis, Aboam, quo Dei Regisq; gratia Te ire jussit, propediem felici accedas aura, administraturus insigne Episcopale munus, in gloriam Dei, & emolumentum ecclesiae. Servet Te, cum generosissima Domo, ad annos bene multos, salvum & incolumem, Tuamque canitiem quam diutissime superstitem florentem manere jubeat, Deus Ter O. M. Quae vota calidissimo de pectore etatem nuncupabit,

Reverendissimi Nominis Tui

Cliens humillimus

ISAACUS PELDAN

*ca dudam meruisti; potius foret erigenda, quam
munus chartaceum offerendum. Verum enim-
vero quod & hoc liceat, indulgentiæ Tuæ uni-
ce imputandum est. Quam mihi eo certio-
rem polliceor, quo majora favoris Tui jam per
triennium, & præsertim cum informationi ju-
venis optimi, a sorore Tua filii, per breve li-
cet spatium temporis præessem, exstiterè indicia,
beneficiorumque ingens cumulus, quorum me-
moriam venerabundè semper inhaerebit menti,
quæ data hac occasione, publice eadem testifi-
candi, lætissima jam se quodammodo offert. Ad-
spice, Vir Generose, munus, suo licet ponde-
re levissimum, pietate vero offerentis gravis-
simum, fronte qua soles serena; nec patere, ut
favore Tuo unquam excidat. Quoad vixero,
calidissima pro Tua, Tuorumque salute ac peren-
ni incolumitate fundere vota nunquam desi-
stam. Vivas diu, Vir Generose, ac semper
vigeas, meque Tibi habeas commendatissimum,*

*Generosi atque Nobilissimi
Nominis Tui*

Cultorem humillimum

ISAACUM PELDAN.

Maxime Reverendo atq; Amplissimo VIRO,
DOMINO

Mag. DANIELI JUSLENIO,
S. S. Theolog. Profess. Ordin. Consistorii
utriusq; Adfessori gravissimo, ut & Eccle-
siae Cathedralis Fennicae Pastori ac An-
tistiti Vigilantissimo, Patro-
no & Promotori ætatem
pic colendo.

Plurimum Rever. & Clarissimo Domino

Dn. NICOLAO ÆIMÆLEO,
Pastori in Ayno majori dignissimo, Avun-
culi loco nullo non tempore
suspiciendo.

Perquam Reverendo atq; Do-

Dn. ISRAELI
Sacellano in Ayno majori
suo ho-

In Tesseram venerabundi animi, ob
in se collata, & caritatem, Vobis,
optatissimi, hanc qualemcunque
cando, dicat,

Max. Reverend. Ampliff. Clariff. Do-
Cultor ob-

A. &

Amplissimo atq; Consultissimo VIRO,
DOMINO,

Dn. JONÆ MOLLIN,
Per ditionem Australem in Ostrobotni-
a Judici Territoriali per multos annos
longe æqvissimo, Patrono optimo,
Parentis loco ad cineres
venerando.

Plurimum Reverendo ac Clariss. DOMINO,
Mag. ISRAELI PELDAN,
Lectori Scholæ Cathedralis Aboënsis
maxime industrio, Fratri suo
carissimo,

Etissimo DOMINO,
ALFTAN,
meritissimo, Avunculo
norando.

favorem insignem, beneficiaq; vestra
Patroni, Fautores & Frater ex-
opellam, fausta quælibet adpre-
dedicat, offert

Etissimorumq; Nominum Vestrorum
servantissimus
Resp.

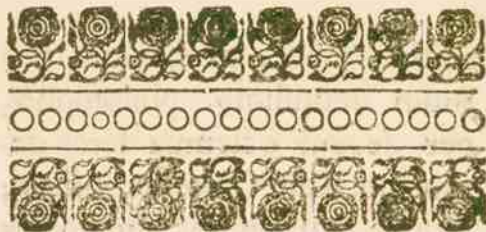
Råd- och Handels-mån uti Wasa,
Ähreborne och Högwälachtade Herrar/
Herr JOHAN BLADH,
Och
Herr ISRAEL HANSSON,
Dine Högårade Wälghynnare.

Kinga wärcket som jag skrifwer,
Eder Gynnar' billigt gifwer,
För Ehr gunst, wälgierning mång;
Mera woren I wäl wärdig,
Mer at gje wor' jag och färdig;
Men jag kan ej denna gång.

När då ej betalning inne
Sins hos mig, et tack samt sinne
Sylla skal hwad felas ther.
Tack för alt hwad jag erfarit,
Då jag ofta hos Ehr warit.
Lefwen wäl, jag önskar, ber,

Högwälachtade Herrar
Råd = och Handels = Måns

Hörsamste Tjänare
ISAAC PELDAN.

— — — — —

CAP. III.

De modo Cartesii seu methodo ex idea Dei nobis innata, demonstrandi existentiam Dei.

§. I.

Excussis breviter in parte priori Speciminis Academici, & methodo communiori, & triplici via Scholastica demonstrandi existentiam Dei, ratio

A

in-

instituti jubet, ut excitato primum acutissimo philosopho, per decem octennia fere de mortuo, Ren. Cartesio, ipsiusq; scriptis, quid in hoc puncto nos condoccant, evolutis, methodum philosophis recentioribus propriam paucis detegam. Dissimulare autem in antecessum non possum, ipsa re satis superq; loquente, & laboriosis virorum clarissimorum lucubrationibus abunde testantibus, hanc ipsam materiem, seu viam perveniendi ad existētiæ Dei cognitionē, tot tantisq; circumseptam difficultatibus, & innumeris ferme per vasta systemata sententiarum divortiis esse involutam, ut animo tenuitatis suæ pie conscio, incusso quodam sacro

hor-

horrore, melius consultum du-
xerim, a coeptis abstinere ma-
num, quam operam rei tam ar-
duæ excutiendæ collocare, de-
lusis, quod doleo, eruditorum
desideriis, quibus hæc ipsa non
respondebit opella. Verum e-
nim vero svadente huius mate-
riæ, quam indulta eorum, qui-
bus vitæ obsequium debeo, mi-
hi pertractandam assumpsi, di-
gnitate pariter atq; utilitate, qua
sefe nulli non reddet commen-
datissimam, manum negotio ad-
movere ultra constitui, exposi-
turus non quidem omnia, quæ
heic dicenda forent, sed quæ pro
imperata brevitate & angusta
minerva dici possunt. A Te ve-
ro B. L. qua decet reverentia
contendo, ut ulteriore, eaq; be-

4
nigna, opellæ qualicunq; fave-
as censura.

§. II.

Suo itaq; , uti dictum, nunc or-
dine flagitat examen nostrum
argumētatio Cartesii, satis speci-
osa atq; intricata, quam ipse evi-
dētissimam & indēmōstrabilem
prorsus sibi persuasit, haud pau-
cos postmodum nacta sequaces
atq; propugnatores, qui cum
suo præceptore statūnt mētibus
hominum innatam esse ideam
Dei quoad esse objectivum, h. e.
imaginem quandam & effigiem,
quæ vicem Dei in intellectu ge-
rat, eumq; representet, ut quis-
quis ideam illam in semet ipso in-
tuetur, oppido existentiam & at-
tributa Dei cognoscere possit, ceu
lo-

loquitur Clarissimus Jo. Pauli Hebenstreitus (a). Atque hanc ideam dicit Cartesius sese a Deo accepisse, & minime illam sensuum opera hausisse, nec unquam non expectanti ipsi advenisse, ut ceteras sensibilibus ideis, nec etiam a se effectam esse, ac proinde concludit sibi esse innatam, seu Deum creando ideam illam indidisse, ut esset tanquam nota artificis operi suo impressa. Et porro eandem non solum in se claram & distinctam pronunciat, verum etiam omnium idearum, quæ in ipso sunt, maxime veram, & maxime claram & distinctam. Unde, postquam hæc omnia prolixè excussisset, totam argumentationem hunc in modum colligit: *Tota*

itaq; inquit, vis argumenti in
eo est, quod agnoscam fieri non
posse, ut existam talis natura qua-
lis sum, nempe ideam Dei in me
habens, nisi revera Deus etiam
existeret, Deus inquam ille idem
cujus idea in me est, hoc est ha-
bens omnes illas perfectiones,
quas ego non comprehendere, sed
quocumque modo attingere cogi-
tatione possum, Et nullis plane
defectibus obnoxius b). Clarissi-
mus Frid. Gentzkenius c), qui
in ceteris argumentis pro deo
monstranda existentia Dei, etiam
hanc Cartesii methodum ceu
validam & probandam admit-
tit, vim ejus eo redire docet,
quod existentia sit de essentia entis
perfectissimi, consequentiam
hanc autumans esse verissimam

hoc

hoc ratiocinio: quia antecedens, inquit, scil. quod essentia entis maximi & perfectissimi sit possibilis negari nequit. Adeoq; ex sola possibilitate existimat seqvi actualem Dei existentiam. Ita ut totus hic Cartesii, ejusq; discipulorum, ad ideas confugientium processus, cum Kil. Rudrauffio in formam redactus sic audiat: Cujuscunq; clara & distincta idea existit in mente mea, illud ipsum actu existit, vel saltem existere potest, in rerum natura. sed clara & distincta idea Dei existit in mente mea. Ergo Deus actu existit, vel saltem existere potest. (d) Sed fallere hunc syllogismum ex infra dicendis patebit.

a) in Theol. Nat. Exercit. III. p. m. 128.

b) Medit. de prima Philos. Medit: III.

Totum argumentum Cartesii, quo ex idea Dei nobis innata existentiam eius probare satagit, colligere licet ex Princip. ejus Phil. part. 1. §. XVII. & XVIII. it. ex Med. de primis Phil. Med. III. per totam, & part. Med. V. aliisque scriptis, quibus adversariorum objectiones diluere conatus est, quae prolixè heic recudere & instituti ratio, & imperata brevitās junctim vetant.

c) in System. Philosoph. part. Gen. Cap. II. p. m. 8. seq. d) in Theol. Philos. Exhibit. IV. de Atheismo. §. 20. p. m. 41.

§. III.

Derec̄ta sic paucis argumentatione Cartesii, quam petit a priori pro demonstranda existentia Dei, inspecturis nobis, omiffa omni ambage, in rationis hujus Cartesianæ firmitatem, primum incumbit, ut moveamus
qua-

quæstionem: *Num detur in omnibus hominibus naturalis & innata idea Dei, quam vult Cartesius?* Hanc quæstionem, quum per ideam intelligat Scho-
la Cartesiana ipsam speciem & imaginem Dei in intellectu, non possum affirmare, obstante præ-
ter Scripturam Sacram, unde argumenta jam mutuari nolo, recta & sana ratione, quæ per ideam spiritus nihil aliud intel-
ligit, quam ipsum actum mentis, quo objectum illud exhibetur atq; repræsentatur; non autem expressam aliquam speciem sive imaginem rei exhibitæ atq; repræsentatæ. Quippe si hæc admitteretur sententia, sequeretur nos semper habere imagi-
nem Dei in vivida & perfectis
si-

sima intellectione & finitum
 vere capax esse infiniti, quam
 consequentiam quemquam sa-
 num vix velle, minus posse af-
 ferere existimaverim. Etenim
si ex revelatione duntaxat habe-
mus aliquam ideam Dei, &
quidem imperfectam, quomodo
potest tribui tantum nature?
 ut rectissime quaerit Doct. Jo-
 hannes Ad. Osiander (a). Neq;
 etiam imago seu species rerum
 creatarum intellectui nostro est
 ingenita, cum creaturarum spe-
 cies interventu sensuum demum
 ad mentem nostram transferan-
 tur, ut certo respectu verba He-
 benstreiti nostra faciamus (b).
 Quomodo ergo species & ima-
 go rei increatae & infinitae, quae
 sensum omnem fugit quam lon-
 gissi-

g^o tunc, menti nostræ esset inã-
ta, mēs ipsa perspicere nequit.

(a) *In Colleg. consid. in dogmata
Theolog. Cartes. p. m. 49.*

(b) *in Theol. Nat. Exercit. III.
p. m. 129.*

§. IV.

Sed vellet quispiam suspicari;
nos negare omnem notitiam
Dei concreatam & naturalem:
illi respondemus, nos non
tantum illam velle, sed etiam
debere admittere, si modo in-
telligatur inesse per modum dis-
positionis cujusdam, aut habitus
analogice sic dicti, vel per modum
pōtentie propinquæ, ut docent
saniores omnes Theologi æque
atq; Philosophi. Non vero in-
esse per modum idea Cartesianæ:
quippe qua, quum sit illa, ut

antea dictum, ipsa expressio rei in mente, non tantum lumine naturæ attingeremus existentiam, sed & assurgeremus ad ipsam essentiam Dei, & efformaremus ipsum quidditativum proprium DEI conceptum. Quod ut cuiquam in hac vita sit possibile, non minori jure dubito, quin & certus denego, quam illorum rationes non probandas statuo, qui solo rationis ductu ad ipsum S. S. Trinitatis mysterium evolare fatagunt.

§. V.

Quærimus II, an hypothesis hæc Cartesiana, qua ideam Dei claram & distinctam & perfectam statuit, possit stabiliri? Verum neq; huic postulato facilis

assentior, salva discipulorum ipsius ratione. Etenim finge, imaginem illam rei summe perfectæ & infinitæ nobis inesse, inest ratione sui subjecti, quod omnino est finitum, valde imperfecte atq; confuse. Et quum finita sit hæc idea, similis esse non potest infiniti illius archetypi; Nam infiniti quid dissimilius quam finitum; perfecti quid dissimilius, quam imperfectum; Non tamen ex hac dissimilitudine denego ideæ rei omnem claritatem & veritatem, quippe quæ, stante licet dissimilitudine subjecti & objecti, esse possunt, si idea in se sola spectetur; in collatione vero cum exemplari, ad quod est expressa, clara & distincta esse nequit.

Non

Non aliter atq; effigies cujusdam, ut eleganter est depicta, ita quidem in se clara & distincta & perfecta est, verum si contendatur cum illo ipso, cujus est effigies atq; imago, imperfectam sane & confusam ipsius reddet notitiam, quemadmodum adductis etiam ex ipso Cartesio exemplis egregie argumentatur Perr. Dan. Huetius (a). *Si quis, inquit, maris tractum aliquem e litore prospiciat, vel ad montis alicujus latissime patentis radices jacens, manus eum contingat, claram quidem, distinctam & perfectam tractus hujus maris, quem videt, vel particula montis, quam contingit, ideam mente hauriet; obscuram autem, confusam &*

*imperfectam maris, montisve
 universi.* Unde etiam, nulla a-
 nimadversa proportione finiti
 ad infinitum, quantumcunq;
 quis etiam contenderit ad am-
 plicandam ideam, abstrusa
 valde, & ab hominum mentibus
 longissime semota omnis ævi
 philosophis & universis genti-
 bus audit hæc ipsa notio Dei,
 luculentissime hoc etiam testan-
 tibus pande&is sacris (b). Adco
 ut certe non tam absurda dixe-
 rit, qui vastissimum oceanum
 cribro exhauriri posse statue-
 rit, quam qui Deum clare, di-
 stincte atq; perfecte mente sua
 se percipere asseruerit. Nec ju-
 vabit Cartesium, quod profi-
 teatur se hanc ideam a Deo
 accepisse, quod asserum sua

certe laborat fallibilitate, im-
mo falsitate. Nihil enim obstat,
quo minus mens nostra ideam
rei infinitæ & Summe perfectæ a
se ipsa per fictionem scilicet quam-
dam, & contemplationem cre-
aturarum, dum omnium rerum,
quas novit perfectiones eminen-
tissima quadam ratione in unum
aliquod ens confert, habeat; nec
necesse profecto est, ut causa qua-
dam infinitæ potentie ac perfe-
ctionis ad eam producendam re-
quiratur, cum eadem ratione,
qua reliquæ ideæ producuntur, &
hæc produci queat (c).

(a) in Censur. Philos. Cartes. Cap. IV.
p. m. 66. seq. & 62. (b) 1. Tim. 6,
16. Esa. 45, 15. aliis in locis. (c)
Vid. Job. Franc. Budd. instit. Theol.
Dogmat. Lib. II. Cap. I. p. m. 204.
ut & Huetius p. 67. seq.

Hinc facile est judicatu, quam firma sit conclusio syllogismi Cartesii, cujusq; æstimationis sit habenda demonstratio existentia Dei ex idea Cartesiana. Certe ambiguum & mere fallacem eam, præeuntibus tot viris eruditione & fide clarissimis salutare non dubito. Et eo usq; duntaxat illam verã agnosco, quod existentia entis perfectissimi sit necessaria, ceteroquin enim non esset ens perfectissimum: quod autem ipsa actualis existentia exinde immediate deduci queat, nullus video. Adeo ut ipse Scholarcha, & quotquot eum sequuntur, potius præsupponere debuisse primum

dicendi sint ipsam existentiam, & tandem, hac præsupposita, demonstrare necessariam Dei, seu entis perfectissimi existentiam. Nec firmus poterit asseri hic processus, quo ex sola possibilitate argumentantur ad actualem Dei existentiam: tum enim omnia, quorumcunq; ideam nobis formamus, ut possibilem, actu existerent: e. g. formo mihi ideam montis aurei: jam vero non esset prorsus impossibile existere montem aureum; hinc tamen sive ab hac possibilitate nondum sequitur talem montem aureum revera & actu existere. Similis est quoq; hæc argumentatio a possibilitate existentiae Dei, quippe quæ non certo demonstrat vel evin-

cit Deum actu existere, verum tantum dicit existere posse. Sed nolo hisce diutius immorari, quum imperata brevitatis pagellas jubeat coercendas, & quod gaudeo, opera atq; industria virorum excellentissimorum heic prolixè satis collocata, otia nobis fecerit certissima, ad quos Te, B. L. hujus rei ultra cupidum remissum volumus.

Adis Pet. Dan. Huetii censuras Phil. Cart. Cap. IV. Museum in intr. in Theol. Cap. II. Zach. Grapii Theol. recens controversam Qu. III. Job. And. Schmidt Theol. Nat. Posit. p. m. 35. Job. Ad. Osiandri Colleg. Considerat. in dogmata Theol. Cartesianorum Cap. III. alibiq;. Joh. Franc. Budd. Elem. Phil. Theor. Tom. II. part. VI. Cap. III. aliosq; passim Theologos simul atq; Philosophos.

CAP. IV.

De methodo, demonstrandi existentiam Dei, singulari, sive Philosophis, præsertim recentioribus propria.

§. I.

Jam ad methodum singularem, sive Philosophis, præsertim recentioribus propriam, demonstrandi existentiam Dei, delineandam ultra nos urget instituti & ordinis ratio. Hi ut per majorem litterarum culturam, ad accuratiorem atq; penitiorum rerum, etiam subtiliorum cognitionem penetrarunt: ita etiam dignitate hujus argumenti allekti, suum heic exercuerunt ingenium, ejusq; vim delusam noluerunt, varias, ex variis rebus sumtis argumentationibus,

petendo demonstrationes existentiæ Dei; quarum saltem quasdam, omnes enim excutere molem dissertationis superaret, jam jam salutabimus. Atqui quum hominem mirandum in modum mente, ceu ipsum a brutis animantibus validissime discernente, instructum deprehenderint, *ex ipsa illius, scilicet mentis humanæ existentia, Deum,* seu summum illud Ens collegerunt existere: qua quin id ipsum, quod petierunt, felicissime obtinuerint, nullus dubito firmiter asseverare. Tanta quippe menti nostræ est certitudo suæ existentia, ejusq; continuatæ, ut de illa ipsa omnes atq; singuli longe sint evictissimi, nisi quis vel mentem voluerit mere corporeum & non activum quid,

vel Scepticismò sese penitus ad-
 dixerit. Tantum etiam ejus est
 acumen, ut proprietates atq;
 perfectiones omnium rerum, in-
 ter se collatarum, ab invicem
 discernere, proprias nosse, ma-
 jores etiam, quam ipsa possi-
 deat, facili possit negotio con-
 cipere atq; comprehendere. Jam
 vero si quis in ipsius originem
 vellet inquirere, in bivio con-
 stitutum sese statim animadver-
 tet, scrutando, mentem aut
esse a se, aut agnoscerè causam
 sui aliquam superiorem & magis
 activam. Sed non poterit quis-
 quam priorem ingredi viam. *Est
 enim*, ut cum Clarissimo Frid.
 Gentzkenio (a) concludam, *si
 vim se ipsam producendi habuis-
 set mens humana, procul dubio*
si-

sibi omnes, quarum ideam in se
 habet, perfectiones concessisset; si-
 quidem qui potest majus, videlicet
 se efficere substantiam, potest
 etiam minus, scilicet eas perfectio-
 nes, quas novit, in se producere.
 Ergo mens hominis est ab alio a-
 liquo Ente. Non vero ab infe-
 riori, quia quo minus quid est
 perfectum, eo minori etiam id
 ipsum vi pollet aliquid, quod
 magis est perfectum, producen-
 di, quum causa semper & ne-
 cessario nobilior sit suo caus-
 to, & producens suo producto.
 Nec a pari, quia parium dispar
 nunquam est ratio. Sed a super-
 riori, quippe quod non tantum
 illas possideat perfectiones, quas
 conceptu suo complectitur mens
 humana, verum etiam longe

transcendentales; adeoq; causa esse potest mentis humanæ, ejusq; perfectionum sive virtutum, omnium etiam ceterarum, quotquot existunt, rerum, ipsum omni sua causa destitutum, & a se existens, quod *DEUM* dicimus.

a) in *Part. II. Syst. Philos. C. II. part. gen. §. 1. p. m. 6.*

§. II.

Porro existentia Dei haud inconcinne evinci solet *ex vinculo illo, quod corpus inter & mentem nostram intercedit, quod quo penitius examinatur, eo arctius illud ipsum dispalescit, eoq; firmitus dictitat & prodit causam sui effectricem, quæ non esse potest sapientia aliqua finita, sed*

in-

infinitam sese facile quibusvis
 persuadebit. Etenim mens, cui
 vividam vim & activitatem ad-
 scribimus, & corpus, quod his
 destituitur, & duntaxat organi-
 ce est dispositum, nobis, quod
 omnino fatendum, modo in-
 comprehensibili & inexplicabi-
 li, tam arcta inter se cohæ-
 rent unione & actionum com-
 mercio, ut mens in corpus, cor-
 pus in mentem agat, alterumq;
 participet actiones alterius, ita
 ut nullæ commotiones mentis
 sint, nisi conjunctæ cum motu
 corporis, & vicissim nulli motus
 corporis sine perceptione &
 commotione mentis, semper in-
 ter se mutuo certo quodam or-
 dine amicissime conspirantes.
 Hoc cujus vi fieri possit, nisi en-
 tis

ris alicujus summe perfecti, summeq; sapientis, quod communi voce *Deum* appellamus, nullus video.

*Adis Joh. Clerici Pneumat. sect. I.
Cap. VI.*

§. III.

Sed dixerit forte quispiam, esse hanc conjunctionem ex ipsis partibus, sive extremis illis, quæ ad hoc foedus conspirarunt. Verum enimvero haud facilis eam de quoquam, qui saltim particulam habuerit salis, sententiam foveam, ut hoc opus tribuat corpori, quod materia, cui omnis actio in se & sua natura jure denegatur, est coagmētatum. Neque etiam a mente dependet hæc conjunctio, quippe

pe

pe si hoc, tum utiq; deberet
mens novisse hanc ipsam con-
junctionem, non secus atq; ar-
tífex lignarius facili opera po-
test intelligere, & evidentissime
cuivis etiã rudi artis demõstrare
copulationem duorum asserum;
& Geometra duarum vel pluri-
um linearum in unum pun-
ctum vel centrum concursum,
Cujus rei tamen intellectus al-
tissime est inscius, fatente hoc
ipsum illustr. Philosopho Jo:
Franc. Buddeo (a), qui conjun-
ctionem mentis cum corpore,
inter ea refert, quæ intellectus
nulla ratione capere potest; quin
etiam ipsum mentis operandi
modum in corpus percipere,
hujusq; varia & artificiosa or-
gana accurato amplecti conce-

ptu, quod jure desiderat Clar³
 Gentzkenius (b), æque valet: cui
 vero contrarium luculentissime
 prodit, videlicet ignorantiam,
 fatentibus omnibus Philosophis,
 saltim qui meris conjecturis suas
 superstruere nolunt hypotheses.
 Proinde concludo cum Buddeo
 (c): *sufficit agnovisse, quod Deo
 us lege veluti quadam ita statuerit,
 ut ad certos motus corporis,
 certa etiam mentis perceptiones
 sequerentur, & vice versa-*

(a) *In Elem. Philos. Theor. Tom. II.
 part. I. Cap. V. §. XXX. p. m. 117.*

(b) *in Part. II. syst. Phil. Cap. II.
 part. Gen. §. 1. p. m. 7. (c). Lib. loc.
 & pag. citatis.*

§. IV.

Neque etiam defecit Philoso-
 phis argumentum pro demon-
 stran-

stranda existentia Dei ex eo, quod
 contingencia sunt in universo:
 quod argumentum jam protu-
 lit Thomas Aquinas, teste Syr-
 bio (a). Dari contingencia & mu-
 tabilia indices experimur. Cōtin-
 gentia autem, sive res eventus
 ancipitis (de quibus, ut varie
 accipiuntur apud Philosophos,
 a nobis jam dictu est alienum,
 adeat, qui volet, Steph. Chau-
 vinum (b)) dicuntur, quæ, cum
 sint, aliter atq; aliter se habere
 possunt; sive possunt esse, &
 non esse; aliquando non fue-
 runt, jam sunt, vel ad mini-
 mum esse possunt. Hæc vero
 cum existunt, ab alio aliquo en-
 te tum existente, necesse est
 suum esse acceperint. Et hoc
 ens, cui contingencia esse suum

acceptum referant, erit ipsa
aut contingens, aut necessarium:
sed non prius; tum enim pro-
gressus foret in infinitum, quod
oppido absurdum: Ergo poste-
rius, quod est ens per se ac sine
alio necessario. Hanc i-
psam methodum demonstrandi
existentiam Dei eleganter per-
sequuntur passim viri eruditi,
ceu Sam. Clarkius (c) & Jo. Loc-
kius (d), aliiq;.

*Videsis Jo. And. Schmid. Theol. Nat.
Pos. p. m. 47. Hebenstr. p. m. 208.
(a) in instit. Phil. prim. part. 1. cap.
II. (b) in Lex. Phil. sub. tit. contin-
gens. p. 139. (c) in Demonstr. exist. Dei,
p. 12. (d) De intell. hum. lib. IV.
cap. 10.*

§. V.

Argumentum hoc a re-
rum

rum contingentia petitum nova
 methodo proponere & demon-
 strare haud ita pridem aggres-
 sus est illustr. G. W. Leibnizius
 (a), & post eum nuper majori
 nisu celeberr. Christian. Wol-
 fius (b), qui istam methodum
 tanquam præ reliquis firmam,
 & solam atheos convincentem
 urgēt. Scilicet illi, ut verbis u-
 tar Cl. Syrbii (c), principium
*rationis sufficientis in primis ino-
 gerunt, quod in Deo primum
 ponunt; ceterum contingentiam
 mundi ex eo, quod nexus rerum,
 quem mundum dicunt, alius esse
 queat, probari posse autumant,
 utut Deum alium mundum e-
 ligere posse negent, Et mundum
 ratione essentiali necessarium esse
 contendant. Vis argumenti co-*

redit, quod nihil fit sine ratione sufficiente, cur sit potius, quam non sit: quod locum habebit, siue res causam habeat, siue non; siue æterna sit, siue minus. Ita enim patet, in seriali, non reperiri rationem existendi sufficientem, cum semper iterum quærat ratio. Wolfius itaq; Deum dicit esse substantiam, in qua ratio sufficiens existentia universi, siue idealis, siue realis, continetur: seu essentiam ejus in vi representandi simul distincte omnia universa possibile consistere: hinc essentias rerum ab intellectu divino derivat, antecedenter ad omne decretum. Ceterum hæc philosophia plurimos offendit, qui eam præ-

ter alia, tū *obscuritatis* in conceptu pluriū universorū, tū *Stoicisimi* accularunt, quippe quæ hypothese *harmonia præstabilitæ*, a Leibnizio inducæ, superstructa, omnia, quæ existunt, fatali cuidā & absolutæ necessitati alliget *d*). Objectionibus istis motus Wolfius, hypotheses suas nonnihil emollire, & discrimen inter fatalem necessitatem, & *nexum rerum sapientem*, monstrare conatus est, tum ipse *(e)*, tum alii pro eo haud pauci *(f)*. Videlicet quum duplicis generis sint veritates, *necessariæ & contingentes*; illarum esse principium contradictionis; harum autem *principium rationis sufficientis*. Rationem sufficientem efficere quidem, ut intelligatur, quomodo possibile intrinsecum

contingens actū consequatur; non autem ut necessario ad actum traducatur. Hinc rerum omnium dependentiam a Deo deducit, quoad possibilitatem internā, ab intellectu divino; quoad externam, a voluntate libera, sapientia, omniscientia; quoad actū ipsū, a potentia; quoad necessitatē hypotheticā, ab immutabilitate divina. Atq; ideo attributa divina esse prima possibilia, & diversitatem dependentiæ rerum a Deo ad diversa ejus attributa cognoscenda nos manu ducere. Verum quum nostrum non sit tantas componere lites, quæ inter clarissimos utrinq; rei litterariæ viros adhuc fervent, judicium heic nostrum tantisper suspendere liceat.

a) in *Theodic. s. Essais sur la bonté de Dieu Recens. Act. Erud. Lips. A. 1711. mens. Mars. & Apr. Conf. tamen Pfaffii narratio de instit. Leibniz. apud Stoll. in der Einleit. zur Hist. der Gelahr. p. 489.* b) In der vernünftigen gedanken &c. §. 576. &c. conf. *Act. Er. Lips. A. 1719. p. 122.* c) *instit. Phil.*

prim. p. 28. d) J. F. Budd. im Bedencken
 über die Wolffian. Phil. &c. Joach. Lan-
 gius in modesta disquisitione novi Phil. syst.
 &c. Pol. Leyserus in examine Philos. Wolf.
 philos. & alii. e) Annotat. in meditat. Me-
 taph. & alibi. Conf. Act. Er. Lips. A. 1724.
 p. 310. f) L. P. Thummig. in instit. philos.
 Wolfiana. Bulffinger in Dilucidation. Philo-
 sophicis : & alii.

§. VI.

PLura adhuc heic possent recense-
 ri & adduci argumenta, quibus phi-
 losophi tam antiquiores, quam re-
 centiores, certe spe sua non delusi,
 utuntur in demonstranda atq; evin-
 cenda existentia Dei certitudine: ceu
ex natura motus : ex materia exis-
stentia : ex corporis humani stru-
ctura : ex animæ egregiis facultatibus, &
affectibus hominum : ex hominum naturali
religionis instinctu : ex eorumdem insati-
abili boni cupiditate : & innato sciendi de-
siderio : ab animalium sexu diverso, eor-
demque organis mirificis : utpote ex ocu-
li mira compositione : ex inspectione cordis
investigati : ex aure : ex manu : ex voce :
 aliisq; partibus corporis. *A miracu-*
lis:

lis: ex pluvia: ex cursu astrorum velocissimo: ex avium volatu: ex aranearum telis: ex diversitate florum: ex omnibus ferme corporibus etiam minutissimis. Sed vetat imperata brevitates, cum firmiter sumus persuasi, hæc, quæ vel paullo prolixius, in utraque parte tetigimus, vel duntaxat in fine recensuimus, argumenta sufficere, nec pati, ut quisquam, qui sana fuerit præditus ratione, existentiam Dei negare possit. Deus itaq; , qui se manifestum etiam naturæ reddidit, pro immensa sua faciat bonitate, ut mens nostra in nuda ipsius contemplatione non acquiescat, sed indies magis magisque in vero cultu & amore crescat.

Conf. Gentzk. loco sup. cit. J. Zach. Hilligeri instit. Pneum. Eclect. Part. 1. sect. 1. C. 1. Tb. 11. §. IV, seq. J. And. Schmidii Theol. Nat. Pos. Part. 1. sect. 1. §. IV. aliosq;.

זכור לאלהי לטובה

Sägste-Rim

Til Philologiae Candidaten

Herr ISAAC PELDAN,

Då Han i Ubo sitt andra Lärdoms prof
låt utgå.

Af glädje wille jag beskrifwa,
Hur' lyckligt J Eyr tid användt,
Hur' slit och möda mänd' Eyr drifwa
Til Pindi full, dit De anlänod,
Som länge ej besinnat sig,
Hwars fötter törnen ej syns sára,
När de Lätt Lupit wägar swära,
Och Skyndat på med fulla stig.
Eyr slit och möda har nu hunnit
Med nöje dese wägar gå,
Med Heder J alt detta wunnit,
Som kunnat Eyr for längst anstå,
Om så alt öfrigt det medgiedt,
Och Pluto sina häfwor delat,
Hwad skulle wara öfrigt felat;
En J på tiden achtsamt sedt.
Eyr gifwe derför' Himlen lycka,
Ehrt Wärd och wärf wälsigne Han,
At J med lust må frucht upnycka,
Som Eder städs förnöja kan!
Eyr dygd, som giordt Eyr tåck och lår,
De trötta fiätt då J arbetat
På Helicon, och godt utletat,
Betala skal en Krantz så skår.

Uttradt i

Godt Förtroende.

Tit
Philosophiæ Candidaten Höglärde

Herr ISAAC PELDAN,

Få Han sitt andra lärdoms prof om
mångfaldiga sätt at känna Gud,
i liuset framgaf.

Ei lär på hela jorden vara,
Så hiern och sinnlös någon ort;
Ei fins bland Adams barna skara,
Then ei en Gud har nog samt spordt:
Skönt the som wilja fold förwilla,
Djanning sig med wäld inbilla.

En hafwen J med snille drifwit
Så klara skal för sanning fram,
At när the se hur' J ha'n skrifwit,
För munnen stoppas them med kam,
Som kannedom om Gud förneka,
Then om the borde intet tweka.

Om tiden möhn J städs ha'n warit,
Herr Candidat, som thet sig bör:
Hwar af J nu thet gagn förfarit,
Som lärda wärket synbart gör:
Skönt lyckan widrigt öde wisat;
Så blir ock slutet mera prisat.

Er

Er dydewandel här omnämna
Min slida fiår ei hinner til;
Ty måste jag thet androm lämna
Som konsten lärdt; allenast wil
See prof af skyldighet mot Eder,
Then jag min lifstid bör all heder.

För några åhr jag lyckan hade
Wid Sala liuffte lärdoms hamn,
At I med flit til dygden lade
För mig en grund; thesfor' Ert namn
Hos mig i wördsammt minne blifwer,
Så länge anden hiertat drifwer.

Til slut jag Er af hiertat önskar,
För witter lärdom, arbet, flit,
Sen wålförtient Ert hufwud grönskar,
Thet I må Herrans hiord med nit
I sanna Gudens kunskap föda,
Tills ewig sällhet gifs på möda.

I första hast
betygade sin fågnad

P. N. N. MATHESIUS

Oftre-Bosniensis.

At Gud må vara til, förnustet up-
 på jorden
 Besannar ifrån Öst- från Västan, Söd-
 der, Norden:
 Fast mångē far här will, tillbeder him-
 lens här,
 Vår det dock wiltne til: ett öfwerwäs-
 send år.
 Hur' som Gud; warelse bewises alment,
 lårer
 Herr Candidatens wärck, det han of nu
 frambaraer:
 Hur' öck the lärdas hoop tilsamman,
 särskilt, plår
 Utwisa samma saak, man klarligt fin-
 ner här.
 Hastack Herr Candidat, för det Swac-
 kert si rivot,
 Eht bågge lärdoms prof, dem J i lius
 set gifwit
 J enahanda saak; Eht meda önstar
 jag
 Med Lager lēnas först, sen Lycka
 mången dag!

Swälment fågnad af
 GEORG FLEEGE,
 Aust. Finl.